

Aan de woordvoerders asielbeleid in de vaste commissie voor Justitie en
Veiligheid in de Tweede Kamer

cc. Dhr. E. Van der Burg, staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

VluchtelingenWerk Nederland
Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
Telefoon (020) 346 72 00
Helpdesk (020) 346 72 50
Fax (020) 617 81 55
www.vluchtelingenwerk.nl
info@vluchtelingenwerk.nl

Datum 7 mei 2023

Betreft Brief VluchtelingenWerk Nederland – t.b.v. Commissiedebat Vreemdelingen-
en Asielbeleid 10 mei 2023

Ons kenmerk

Geachte Kamerleden,

Al meer dan een jaar verblijven vluchtelingen en asielzoekers in schrijnende omstandigheden in de asielopvang. Vier inspecties luidden op 2 mei jongstleden gezamenlijk de noodklok door middel van een brandbrief.¹ Zij vragen aandacht voor de positie van asielkinderen die niet kunnen opgroeien in gezonde en veilige leefomstandigheden en slecht gebruik kunnen maken van onderwijs en zorg. De stapel brandbrieven en rapporten wordt steeds groter en passen geheel bij de omstandigheden die medewerkers en vrijwilligers van VluchtelingenWerk dagelijks zien. Teveel locaties die niet bedoeld zijn voor langdurig verblijf, teveel verhuizingen en onduidelijkheid over de behandeling van de asielaanvraag. Wat nu nodig is zijn voldoende duurzame lange termijn opvang plekken, een plan om de kwaliteit van de opvang acuut te verbeteren en het versterken van de IND om de wachttijden van de asielprocedure terug te dringen.

In plaats van zich volop te richten op de mensen die hier al zijn lijkt dit kabinet zich nu meer bezig te houden met mensen die hier potentieel nog heen zouden kunnen komen. In de 'race to the bottom' tussen lidstaten van de Europese Unie is het immers vooral zaak om niet beter met mensen om te gaan dan je buurlanden. Een cynisch gegeven. Het aantal asielaanvragen is in 2023 tot nu toe ongeveer net zo hoog als in 2022. De belangrijkste drie redenen voor de hogere prognose in 2023 qua aantal aanvragen zijn: 1. De onwettige nareismaatregel van dit kabinet hebben de komst van gezinsleden van erkende vluchtelingen vertraagd naar dit jaar, 2. Een kleine 6000 derdelanders uit Oekraïne worden meegeteld in de prognoses en 3. De voortdurende gewelddadige conflicten, toegenomen onrust in andere (EU) landen en de aardbeving in Turkije en Syrië zorgen ervoor dat er meer mensen naar Nederland vluchten.

De belangrijkste redenen voor de relatief hogere inwilligingspercentages in Nederland sinds 2020 zijn: 1. Het hoge aantal aanvragen uit landen als Syrië, Afghanistan, Turkije, Jemen en Irak – veel van hen hadden in andere landen ook een asielvergunning gekregen en 2. Nederland behandelt kansarme aanvragen van mensen uit een veilig land van herkomst versnelt, hierdoor bestond de achterstand van de te behandelen asielaanvragen in 2020 en 2021 veelal uit aanvragen van mensen met een kansrijke nationaliteit. Bovendien is het doordat de samenstelling van herkomstlanden en de samenstelling van inwilligingspercentages die worden gebruikt in Eurostat per lidstaat verschilt lastig een goede vergelijking te maken.

Alarmerende achterstanden bij de IND

Momenteel liggen er maar liefst 54.000 asielaanvragen en nareisaanvragen op de plank om beoordeeld te worden.² Hiervan zijn bijna 17.000 asielaanvragen en ruim 10.000 nareisaanvragen al langer dan 6 maanden in behandeling. De IND stelt bovendien dat zij onvoldoende capaciteit heeft om het verwachte aantal aanvragen voor 2023 te behandelen. De

¹ <https://www.igj.nl/actueel/nieuws/2023/05/03/inspecties-veiligheid-en-ontwikkeling-kinderen-asielopvang-nog-steds-in-gevaar>

² <https://ind.nl/sites/default/files/2023-04/Tabel%20042023.pdf>

gemiddelde wachttijd voor een aanmeldgehoor is inmiddels opgelopen van een week tot 3 maanden, maar veel asielzoekers wachten al langer dan 6 maanden op dit eerste gesprek met de IND. Er is op dit moment een achterstand van 5.000 aanmeldgehoren. Voor asielzoekers die nog geen aanmeldgehoor hebben gehad is het niet mogelijk om aan het werk te gaan of om zicht te krijgen op de rest van de asielprocedure. Dit zorgt voor onrust op locaties en extra werk voor de IND. Een inzichtelijke planning voor asielzoekers en het terugbrengen van de wachttijden voor een aanmeldgehoor binnen maximaal 3 maanden is daarom nodig.

Om verdere achterstanden te voorkomen is het noodzakelijk dat het Kabinet met lange termijn oplossingen komt en de IND niet extra belast. In de Kamerbrief over de actuele situatie in de asielketen van 28 april³ wordt gemeld dat er gewerkt is aan een voorstel voor stabiele financiering van het COA om een hogere vaste capaciteit inclusief een buffer te kunnen aanhouden. Dit zou met urgentie ook gedaan moeten worden voor de IND. In diezelfde brief worden echter zorgelijke maatregelen aangekondigd die tot meer werk zullen leiden bij de IND; o.a. een nieuwe werkwijze rondom de beoordeling van groepen en een onderzoek naar de bewijslastverdeling. De genoemde aanscherpingen van beleid zijn in strijd met EU-richtlijnen en jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). In plaats van dergelijke maatregelen zou de focus van dit kabinet moeten liggen op het verzorgen van voldoende kwalitatieve opvang en normale wachttijden bij de IND. Hiertoe zijn structurele stabiele financiering, voldoende personeel en meer voordeel van de twijfel noodzakelijk.

VluchtelingenWerk roept de staatssecretaris op om per direct in te grijpen en de IND dusdanig te versterken zodat alle asielverzoeken zo snel mogelijk weer tijdig behandeld worden. Stabiele financiering, voldoende personeel, een inzichtelijke planning en heldere procedures horen daarbij. Ook is het noodzakelijk dat de achterstanden in het aanmeldproces worden ingelopen.

Nog langer wachten

VluchtelingenWerk maakt zich ernstig zorgen over de gevolgen van het aanmeldproces dat sinds de zomer wordt gehanteerd.⁴ Door achterstanden bij de vreemdelingenpolitie krijgen mensen soms pas 4 maanden nadat zij hebben geuit asiel aan te willen vragen in Ter Apel de mogelijkheid om daadwerkelijk een asielaanvraag te ondertekenen. Pas vanaf het moment van de officiële asielaanvraag gaat de beslistermijn in. Hierdoor moeten asielzoekers nog langer wachten op een beslissing terwijl de beslistermijn voor asielaanvragen sinds 27 september 2023 al generiek is verlengd van 6 naar 15 maanden. Daarnaast heeft de latere registratiedatum invloed op de verschillende rechten van een asielzoeker tijdens de procedure. Zo zal de latere registratiedatum invloed hebben op de wachttijd voor een BSN nummer en de mogelijkheid om te werken. Een asielzoeker mag pas aan het werk als de asielaanvraag al 6 maanden in behandeling is⁵, voor deze groep zou dat betekenen dat mensen soms pas 10 maanden nadat zij hun asielwens hebben geuit aan het werk mogen.

De keuze om de officiële ondertekening van de asielaanvraag te blijven hanteren als 'juridisch startmoment' strookt niet met de Afdelingsuitspraak van 4 oktober 2011.⁶ De Afdeling is van oordeel dat op grond van de Procedurerichtlijn niet alleen sprake is van een asielverzoek indien dat verzoek formeel is ingediend, maar dat iedere geuite wens om internationale bescherming te verlenen ten overstaan van (bevoegde) autoriteiten moet worden opgevat als een asielaanvraag. De asielzoeker heeft immers op dat moment overduidelijk zijn asielwens kenbaar gemaakt.

Tot slot is er in andere (vergelijkbare) situaties wel een uitzondering gemaakt voor het 'juridische startmoment' van de asielaanvraag. Ten tijde van de corona is er bijvoorbeeld voor gekozen om het moment van 'voorregistratie' als juridisch startmoment te nemen en voor Oekraïense vluchtelingen zal de datum van inschrijving in de BRP gelden in plaats van de datum van

³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/04/28/tk-actuele-situatie-asielketen>

⁴ <https://ind.nl/nl/asiel-laatste-ontwikkelingen#aanmelding-en-registratie>

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/vraag-en-antwoord/mogen-asielzoekers-werken>

⁶ Nr. 201102753/1, ECLI:NL:RVS:2011:BT7118

ondertekening van de asielaanvraag.⁷ Voor asielzoekers die de nieuwe aanmeldprocedure hebben doorlopen zou eveneens een uitzondering mogelijk moeten zijn.

VluchtelingenWerk pleit ervoor dat het moment van asielwensuiting bij de IND als aanvangsdatum van de beslistermijn van de asielaanvraag en als ingangsdatum van een eventueel te verlenen verblijfsvergunning zou moeten gelden.

Wachttijden voor het verkrijgen van een BSN nummer

In de brief 'actuele situatie asielketen' stelt de staatssecretaris dat door alle ketenpartners gewerkt wordt aan het wegnemen van belemmeringen in het huisvestingsproces en aan het versterken van de doorgaande lijn op participatie en inburgering.⁸ VluchtelingenWerk krijgt echter nog steeds signalen van lange wachttijden voor de inschrijving in de BRP-straat en asielzoekers die simpelweg te horen krijgen dat inschrijving in de BRP niet mogelijk is terwijl ze al langer dan een half jaar in Nederland zijn. Dit hangt ook samen met de wachttijden voor het aanmeldgehoor die langer kunnen zijn dan een half jaar. De BRP-straat heeft deze informatie nodig van de IND voor de vaststelling van identiteit en nationaliteit. Daarnaast vormt een verblijf in de crisisnoodopvang (CNO) vaak een probleem wanneer deze geen officieel woonadres hebben en de gemeente dit ook niet wil toekennen. Het verblijf in de vele CNO -locaties en regelmatige verhuizingen zijn ook problematisch voor het COA voor de organisatie van het vervoer naar de BRP-straat. Asielzoekers kunnen zonder BSN niet werken terwijl dit zou bijdragen aan betere leefomstandigheden en snellere arbeidsparticipatie en inburgering na vergunningverlening.

Ook hebben asielzoekers zonder BSN, en daarmee ook geen DigiD, geen toegang tot het 'Mijn IND'-portaal waarin de IND informatie geeft over de stand van zaken van de asielprocedure. Terwijl duidelijkheid over het verloop van de procedure zo belangrijk is. Deze vluchtelingen zitten inmiddels mentaal aan de grond door de langdurige onzekerheid en gebrek aan perspectief. De staatssecretaris heeft al maanden geleden de Kamer beloofd te informeren over de achterstanden bij de BRP-straten en de aanpak om deze weg te werken. Dat deze brief nog steeds niet is gestuurd doet het ergste vermoeden.

VluchtelingenWerk pleit ervoor dat de staatssecretaris de achterstanden bij de BRP-straten met grote urgentie aanpakt en zorg draagt voor een herinrichting van het proces zodat overeenkomstig de BRP-regelgeving asielzoekers waarvan de IND de identiteit kan vaststellen, en die naar verwachting langer in Nederland zullen blijven, tijdens het aanmeldproces worden ingeschreven.

Wij hopen dat u onze inbreng wilt betrekken bij uw inbreng in het debat. Voor vragen of een toelichting zijn we uiteraard beschikbaar.

Met vriendelijke groet,

Frank Candel
Bestuursvoorzitter VluchtelingenWerk Nederland

⁷ zie Kamerdebat over de opvang van Oekraïense Vluchtelingen d.d. 21 april 2022 (ongecorrigeerd stenogram), Verslag TK 76 – 2021-2022, p. 5 en 55

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/04/28/tk-actuele-situatie-asielketen>